

فصلی نوین در همگرایی حسابداری

اهمیت و چالش‌های حسابداری اسلامی

علیرضا رام‌روز

دانشجوی دکتری حسابداری
پریس بین‌الملل
دانشگاه تهران

سازمان‌های اسلامی انجام شد. در نتیجه این پژوهش‌ها و در راستای تحقق اهداف اسلامی، سازمان‌هایی با هدف تهیه و تدوین استانداردهای حسابداری مربوط به فعالیت نهادهای مالی اسلامی تاسیس شده‌اند:

• سازمان حسابداری و حسابرسی نهادهای مالی اسلامی

در سال ۱۹۹۱ سازمان حسابداری و حسابرسی نهادهای مالی اسلامی با هدف اولیه تهیه و تدوین استانداردهای حسابداری، حسابرسی، حاکمیتی و اخلاقی مربوط به فعالیت نهادهای مالی اسلامی با پیروی از اصول شرعی و در نظر گرفتن رویه‌ها و استانداردهای بین‌المللی در بحرن تاسیس شد. این سازمان تاکنون ۲۶ استاندارد حسابداری و ۵ استاندارد حسابرسی با نام استانداردهای حسابداری مالی در مطابقت با احکام شریعت تدوین کرده است (AAOIFI, ۲۰۰۸).

• هیئت استانداردهای حسابداری مالزی

این هیئت براساس قانون گزارشگری مالی سال ۱۹۹۷ به عنوان نهادی مستقل، به منظور تدوین و انتشار استانداردهای گزارشگری مالی در مالزی، تاسیس شد. این هیئت به همراه بنیاد گزارشگری مالی، چارچوبی برای گزارشگری مالی در مالزی تدوین کردند. از اقدامات این نهاد در راستای اجرایی کردن اهداف اسلامی در حوزه اقتصادی و حسابداری اسلامی، تاسیس دپارتمان توسعه اسلامی مالزی است که کتابی با نام «راهنمای زکات در مالزی» را در سال ۲۰۰۱ منتشر کرد.

• گروه تدوین استاندارد آسیا-اقیانوسیه

در نتیجه نشست ۱۷ آوریل ۲۰۰۹ در پکن، با حضور شرکت نمایندگانی از کشورهای چین، ژاپن، کره، مالزی، سنگاپور، استرالیا، نیوزیلند، برونئی، هنگ‌کنگ، اندونزی و ماکائو، موافقتی مبنی بر ضرورت ایجاد پایگاهی برای بحث راجع به مشکلات و به اشتراک‌گذاری تجربیات تدوین‌گران استانداردهای گزارشگری مالی کشورهای منطقه صورت گرفت. در نتیجه، گروه تدوین‌گران استانداردهای آسیا و اقیانوسیه با هدف کمک به اعضا برای ارائه داده و بازخورد به هیئت استانداردهای حسابداری بین‌المللی در زمینه کفایت و مطلوبیت استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی موجود در مالزی تشکیل شده و کشورهای استرالیا، چین، کانادا، دبی، اندونزی، کره، پاکستان و عربستان در آن عضویت دارند (AOSSG, ۲۰۰۹).

• مرکز دانش مالیه اسلامی دلویت

مرکز دانش مالیه اسلامی دلویت در زمینه تدوین استانداردهایی برای

اسلام در جایگاه دین خاتم، با ارائه رهنمودهای خاص و همه‌جانبه سعادت بشری در تمامی عرصه‌ها از جمله حوزه اقتصادی را تضمین کرده است. از مهمترین بنیان‌های هر جامعه که ارتباط مستقیمی با عدالت و مساوات اجتماعی نیز دارد، بخش اقتصادی است که دین اسلام با نگاه و ریزبینی خاص خود اقتصاد و تمامی ابعاد آن از جمله حسابداری را پوشش داده و احکام و دستورالعمل‌های خاصی را برای این حوزه در نظر گرفته است. از جمله این دستورالعمل‌ها، می‌توان به اجباری کردن پرداخت زکات، ممنوعیت ربا و اعمال عقود تأمین مالی و بانکداری اسلامی اشاره کرد. با وجود ظهور اقتصاد اسلامی، استعمار غرب باعث نادیده گرفته شدن سامانه‌های مالی اسلامی و عدم اشاعه آن شد و بیشتر کشورهای اسلامی رویه‌های اقتصادی مرسوم را به کار بستند. در اواسط قرن ۲۰، ملی‌گرایی در سرزمین‌های تحت سلطه غرب ملموس بود. اما تمنا استقلال، تنها در کشورهای مسلمان تحت لوای قوانین دینی قرار می‌گرفت. ایده پایه‌گذاری اقتصاد اسلامی تحت چنین شرایطی شکل گرفت. بانک پس‌انداز میت قمر، یکی از نخستین تجارب اقتصاد شرعی بود. این بانک در سال ۱۹۶۳ در شهر کوچک میت قمر مصر، تاسیس شد و اساسا پس‌اندازها و سپرده‌هایی که در کسبوکارهای محلی سرمایه‌گذاری می‌شدند و سودشان به سپرده‌گذار عودت داده می‌شد را می‌پذیرفت. تحول در نهادهای مالی اسلامی در دهه ۱۹۷۰ با احداث بانک‌های بازرگانی اسلامی در کشورهای حاشیه خلیج فارس و خاورمیانه آغاز شد و در دهه ۱۹۸۰ با تاسیس نهادهای مالی اسلامی در مالزی، بنگلادش و اندونزی وارد اقیانوس آرام شده و به این ترتیب اقتصاد اسلامی راه خود را در میان جهانیان باز کرد (IOSCO, ۲۰۰۴). هزاره جدید شاهد رشد روز افزون و مستمر مالیه اسلامی بوده است. در حالی که بسیاری از بانک‌های غربی همچنان از تأثیرات منفی بحران وام‌های بی‌پشتوانه سال ۲۰۰۷ و بحران مالی جهانی سال ۲۰۰۸ زبان می‌بینند، بانک‌های اسلامی از شکست‌های بعدی مصون بوده‌اند (MASB, part I, ۲۰۱۲).

پذیرش جهانی اهمیت حسابداری اسلامی

ضرورت توجه به حسابداری اسلامی برای گزارشگری نهادهای مالی اسلامی از آنجا نشأت گرفته است که نهادهای مالی اسلامی در اجرای استانداردهای حسابداری موجود از قبیل استانداردهای مالی گزارشگری بین‌المللی و استانداردهای حسابداری داخلی که براساس نهادهای مالی یا ساختارها و رویه‌های معمول تدوین شده‌اند، به مشکل برخوردند. با وجود همزمان شدن رشد نهادهای مالی اسلامی با آغاز پروژه همگرایی استانداردهای حسابداری، اهمیت حوزه مذکور بیش از پیش احساس می‌شود. از این رو، به لحاظ اهمیت و ضرورت موضوع، پژوهش‌های گسترده‌ای در این عرصه توسط دانشگاه‌ها و

بازار

اردیبهشت ماه ۱۳۹۳
شماره ۱۱۱

مالی اسلامی استفاده کنند. استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی تنها در حوزه‌هایی که استانداردهای حسابداری مالی اسلامی در مقابل آنها سکوت کرده، قابل اجراء است.

۲) در برخی از کشورهایی که استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی به طور عمومی اعمال می‌شود، بعضی از واحدهای گزارشگری در صورت درخواست واحد از اعمال استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی معاف می‌شوند و می‌توانند از استانداردهای حسابداری مالی، استفاده کنند.

نتایج نشان می‌دهد که حسابداران کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا، عموماً همیستی استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی و استانداردهای حسابداری مالی را در حوزه خود با همگرایی استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی منطبق می‌دانند (AOSG, ۲۰۱۳).

چالش‌های حسابداری اسلامی

همانطور که اشاره شد، در راستای اجرایی کردن اهداف اسلامی در حوزه اقتصاد و حسابداری اسلامی، نهادهای مختلفی برای تدوین استانداردهای منطبق با اصول اسلامی شکل گرفته‌اند. بزرگترین چالش پیش روی نهادهای مذکور عبارتند از:

• رجحان محتوا بر شکل و ارزش زمانی پول

از آنجا که ساختار قراردادهای مورد استفاده در مالیه اسلامی نسبت به مالیه مرسوم متفاوت است، برخی بر این عقیده‌اند که ارائه تصویری شفاف از وضعیت مالی نهادهای اسلامی تنها با تدوین مجموعه متفاوتی از استانداردهای حسابداری میسر خواهد شد. سازمان حسابداری و حسابرسی نهادهای مالی اسلامی، بزرگترین حامی این تفکر محسوب می‌شود. رویکرد این سازمان، پذیرش اصول پذیرفته شده حسابداری به استثناء مواردی است که با شریعت در تضاد هستند. بنابراین برخلاف مفاهیمی چون به موقع بودن، قابلیت اتکا و قابل فهم بودن، دو مفهوم کلیدی رجحان محتوا بر شکل و ارزش زمانی پول را مقبول نمی‌داند. (MASB, part I, ۲۰۱۲).

مفهوم ارزش زمانی پول در الزامات شناسایی عناصر مالی در استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی نقش محوری ایفا می‌کند. براساس استاندارد حسابداری بین‌المللی شماره ۱۸ «درآمد»، اگر در فروش، بین ارزش متعارف و مبلغ اسمی ما به ازاء دریافتی اختلاف وجود داشته باشد، مابه‌التفاوت با استفاده

از روش نرخ بهره موثر ارائه شده در استاندارد حسابداری بین‌المللی شماره ۳۹ «بزارهای مالی: شناسایی و اندازه‌گیری»، به عنوان درآمد بهره (یا درآمد مالی) شناسایی می‌شود. اما سازمان حسابداری و حسابرسی نهادهای مالی اسلامی با شناسایی سود در دوره بازپرداخت موافق است و بر اساس استاندارد حسابداری مالی شماره ۲ «مرباعه و مرباعه سفارش خرید»، سود یا به طور نسبی در طول دوره بازپرداخت یا با عدول از مفهوم تعهدی در زمان دریافت اقساط شناسایی می‌شود. بنابراین، از آنجایی که استاندارد حسابداری مالی شماره ۲ براساس چارچوب نظری مبنی بر فقدان ارزش زمانی پول تدوین شده است، سازمان حسابداری و حسابرسی نهادهای مالی اسلامی الگوی شناسایی سود وابسته به اصل مبلغ وصول نشده را الزامی نمی‌داند (همان منبع).

• اجاره اسلامی

از منظر استاندارد حسابداری بین‌المللی شماره ۱۷ با عنوان «اجاره‌ها»، اجاره زمانی سرمایه‌ای تلقی می‌شود که مزایا و مخاطرات مالکیت دارایی را اساساً منتقل کند (MASB, part II, ۲۰۱۲).

اما مخالفان معناگرایی بر این عقیده‌اند که مستاجر تنها دارای حق استفاده از عین دارایی است. بدین معنا که ریسک، مزایای و مالکیت دارایی به او منتقل

تفکر راهبردی و حاکم در مالیه اسلامی فعالیت می‌کنند. این مرکز به طور همزمان، نقش تقویت‌کننده روابط متخصصان مالیه اسلامی دلویت و فراهم‌سازی حمایت‌های فنی و تخصص عملی مرتبط با صنعت سرمایه‌اسلامی در مسایل دارایی سرمایه‌ای برای شرکا و رهبران خط خدماتی را بر عهده دارد. همچنین به ساختاربندی محصول، ریسک و تحلیل اعتبار مدل‌های رتبه‌بندی همانند تحلیل اعتبار قوانین تجاری می‌پردازد (Deloitte, ۲۰۱۰).

• هیئت خدمات مالی اسلامی

هیئت خدمات مالی اسلامی به طور رسمی در سوم نوامبر ۲۰۰۲ در کوالالامپور ثبت و در دهم مارس ۲۰۰۳ آغاز به کار کرد. این هیئت به عنوان واحد تدوین استاندارد بین‌المللی آژانس‌های نظارتی، ۱۹ استاندارد، اصول هدایت‌کننده و تبصره فنی برای صنعت خدمات مالی اسلامی را منتشر کرده است. این نهاد در راستای ارتقای سطح آگاهی در مورد مسایلی که با صنعت خدمات مالی اسلامی مرتبط هستند و با توجه به افزایش رشد بین‌المللی محصولات بازار سرمایه سرمایه اسلامی، به همراه سازمان بین‌المللی کمیسیون‌های اوراق بهادار و کمیسیون اوراق بهادار مالزی کتاب مشترکی با عنوان «الزامات افشاء محصولات بازار سرمایه اسلامی» را منتشر کردند (IFSB و همکاران، ۲۰۱۳).

نسبت حسابداری اسلامی و همگرایی حسابداری

دیدگاه نهادهای مذکور در مورد ایجاد همگرایی در استانداردهای حسابداری به دو دسته قابل تقسیم است:

دیدگاه نخست: وجود مجموعه‌ای مجزا از استانداردهای حسابداری اسلامی را ضروری می‌داند. به این لحاظ اعمال استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی را تنها در مواردی که با دین اسلام در تضاد نیستند، مجاز می‌دانند. هم چنین در صورت وجود شبهه مذهبی یا خلا رهنمود لازم در این استانداردها، استفاده از استانداردهای حسابداری اسلامی را مجاز می‌دانند. در واقع در این کشورها شاهد همیستی استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی و استانداردهای حسابداری اسلامی هستیم. تعداد اندکی از کشورهای پیرو این تفکر همانند پاکستان نیز نسبت به تدوین استانداردهای حسابداری اسلامی مجزا، اقدام کرده‌اند.

دیدگاه دوم: وجود مجموعه‌ای مجزا از استانداردهای اسلامی زمینه را برای بروز تقلب و فرصت‌های آربیتراژی فراهم می‌آورد. از هیئت استانداردهای حسابداری مالزی و

گروه تدوین استانداردهای آسیا-اقیانوسیه، می‌توان به عنوان سردمداران این دیدگاه نام برد.

اما با نگاهی به نتایج پژوهش‌های اخیر گروه تدوین استانداردهای آسیا-اقیانوسیه، جهت‌گیری کشورهای ارائه دهنده خدمات مالی اسلامی را تا حدودی روشن می‌سازد. گروه تدوین استانداردهای آسیا-اقیانوسیه، به تازگی نتایج دو پژوهش زمینه‌یابی که توسط کارگروه مالیه اسلامی به منظور درک الزامات معاملات مالی اسلامی در حوزه‌های مذکور را منتشر کرد. نتایج پژوهش بیانگر همیستی استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی و استانداردهای سازمان حسابداری و حسابرسی نهادهای مالی اسلامی است:

کارگروه مالیه اسلامی گروه تدوین‌گران استانداردهای آسیا-اقیانوسیه در سال ۲۰۱۱ از نهادهای تدوین‌کننده استانداردهای ملی حسابداری ۲۴ کشور برای شرکت در پژوهشی راجع به معاملات و موسسات مالی اسلامی دعوت کرد. نتایج نشان داد که مالیه اسلامی در حوزه قانونی ۵۸ درصد از پاسخ‌دهندگان وجود داشته و ۷۸ درصد به انطباق استانداردهای گزارشگری مالی اسلامی با استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی توجه نکرده‌اند. با توجه به توضیح پاسخ دهندگان:

۱) در برخی از کشورها، موسسات خاصی باید از استانداردهای گزارشگری

نمی‌شود. در نتیجه، اجاره را هرگز نمی‌توان سرمایه‌ای محسوب کرد. استاندارد حسابداری مالی شماره ۸ سازمان حسابداری و حسابرسی نهادهای مالی اسلامی با عنوان «اجاره و اجاره به شرط تملیک»، تقریباً با چنین استدلالی، احتساب تمامی اجاره‌ها به عنوان اجاره‌های عملیاتی را الزامی می‌داند. این مطلب به استدلال دوم طرفداران سازمان حسابداری و حسابرسی نهادهای مالی اسلامی می‌انجامد؛ اگر مالکیت دارایی منتقل نمی‌شود، موجر باید یک دارایی فیزیکی شناسایی کند. بنابراین، روش اجاره‌های عملیاتی به موجر نیز تعمیم می‌یابد. در مقابل، دیدگاه مفهومی تمامی اجاره‌ها را منتقل کننده حق استفاده از دارایی و تعهد پرداخت اجاره به مستاجر می‌داند. اما به دلیل دشواری کمی‌سازی حقوق و تعدات مذکور، اخیراً اکثر تدوین کنندگان استاندارد، استفاده از روش ساده‌تر اجاره عملیاتی در مواردی که ریسک و مزایای منتقل شده دارایی اساسی محسوب نمی‌شوند را مجاز می‌دانند.

• حساب‌های سرمایه‌گذاری مضاربه

بسیاری از نهادهای مالی، ساختار سرمایه‌گذاری مبتنی بر مضاربه را به کار می‌گیرند. این حساب‌ها به طور رایج به عنوان بدهی ارائه می‌شوند، اما برخی نهادهای مالی اسلامی آنها را «سرمایه‌گذاری» در نظر می‌گیرند. از این رو، ممکن است به عنوان اقلام خارج از ترازنامه لحاظ شوند یا در برخی موارد براساس استاندارد حسابداری بین‌المللی شماره ۲۷ با عنوان «صورت‌های مالی تلفیقی و مجزا» و استاندارد گزارشگری مالی بین‌المللی شماره ۱۰ با عنوان «صورت‌های مالی تلفیقی» تلفیق شوند.

اگر حساب سرمایه‌گذاری برای بانک بدهی ایجاد نکنند، در صورت مالی مجزایی گزارش خواهد شد. در چنین شرایطی، بانک گزارشگر در صورت در اختیار داشتن کنترل حساب سرمایه‌گذاری، باید آن را تلفیق کند. استاندارد حسابداری بین‌المللی شماره ۲۷، کنترل را به عنوان قدرت کنترل سیاست‌های مالی و عملیاتی یک موسسه به گونه‌ای که از فعالیت‌های آن مزایایی کسب کند، تعریف کرده است. استاندارد گزارشگری مالی بین‌المللی شماره ۱۰، رهنمودهای جزئی تری در مورد نحوه اعمال اصول کنترل، ارائه می‌کند. برای مثال، اجبار سرمایه‌گذاری، تنها سرمایه‌گذاری وجوه در تامین مالی مسکن که توسط بانک انجام می‌شود را مجاز می‌داند. این شرط محدود از نظر سازمان حسابداری و حسابرسی نهادهای مالی اسلامی، شرایط تعریف حساب سرمایه‌گذاری محدود شده را احراز می‌کند. بنابراین، حساب سرمایه‌گذاری می‌تواند از ترازنامه بانک خارج شود. براساس استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی، حساب سرمایه‌گذاری محدود شده مذکور حتی اگر در صورت مالی جداگانه‌ای گزارش شده باشد، در صورتی که تحت کنترل بانک باشد، تلفیق خواهد شد (همان منبع).

• بیمه اسلامی (تکافل)

تکافل یکی از داغ‌ترین مسایل جاری گزارشگری نهادهای مالی اسلامی محسوب می‌شود. این مساله به نحوه حسابداری قرض، وام بدون بهره‌ای که اپراتور تکافل به مشترکان صندوق می‌پردازد، باز می‌گردد. در تکافل، افراد بیمه را از بیمه‌کننده خریداری نمی‌کنند، در عوض به منظور پوشش ریسک با رویه اسلامی، صندوقی افتتاح و هر یک مبلغی به آن واریز می‌کنند و می‌پذیرند که در صورت وقوع رخدادی خاص برای هر یک از مشترکان، سایرین به وی غرامت پرداخت کنند. مدیریت صندوق بر عهده اپراتور تکافل است، موسسه‌ای که معمولاً در شرایط مشابه بیمه‌گر محسوب می‌شود. در بسیاری از کشورها اپراتور تکافل در صورت وجود کسری در صندوق باید قرض ارائه دهد. در مالزی، موسسات تکافل قرض را به عنوان وام و به بهای تمام‌شده ارائه می‌دهند. اما تغییرات صورت گرفته در استانداردهای گزارشگری مالی مالزی و استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی، موسسات تکافل را دچار سردرگمی کرد. قرض شامل تعریف هیچ‌یک از چهار گروه ابزارهای مالی نمی‌شود. قرض از اپراتور تکافل به مشترکان صندوق، دارای شرایط منحصر به فردی است که آن را از ابزارهای

مالی مشمول استاندارد حسابداری بین‌المللی ۳۹ متمایز می‌سازد. دیدگاه دیگری وجود دارد که قرض را براساس استاندارد حسابداری بین‌المللی شماره ۲۷ «صورت‌های مالی تلفیقی و مجزا»، مشابه سرمایه‌گذاری در شرکت‌های وابسته طبقه‌بندی می‌کند. دیدگاه کلاسیکی نیز وجود دارد که در آن اگر چه از بازپرداخت قرض استقبال می‌شود، اما مورد انتظار نیست. بنابراین، قرض یک قرض الحسنه محسوب می‌شود و از این رو برخی قرض را جزو هزینه‌های تحمل شده در خلال اجرای عملیات تکافل محسوب می‌کنند. براساس بحث ذی‌نفعان راجع به حسابداری قرض در سال ۲۰۱۲، بسیاری طبقه‌بندی به عنوان سرمایه‌گذاری در شرکت وابسته که اندازه‌گیری قرض به بهای تمام شده را مجاز می‌داند، ارجح می‌شمارند. با این وجود انطباق موسسات تکافل با استانداردهای گزارشگری مالی مالزی و استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی نیازمند تمهیدات و توجهات بیشتری است (همان منبع).

نتیجه‌گیری

اسلام در جایگاه دین خاتم، با ارائه رهنمودهای خاص و همه‌جانبه سعادت بشری در تمامی عرصه‌ها از جمله حوزه اقتصادی را تضمین کرده است. با وجود ظهور اقتصاد اسلامی، استعمار غرب باعث نادیده گرفته شدن سامانه‌های مالی اسلامی و عدم اشاعه آن شد و اکثر کشورهای اسلامی رویه‌های اقتصادی مرسوم را به کار بستند. اما مالیه اسلامی در هزاره جدید، رشدی روزافزون و مستمر داشته است. از این رو، به لحاظ اهمیت و ضرورت موضوع، پژوهش‌های گسترده‌ای در این عرصه توسط دانشگاه‌ها و سازمان‌های اسلامی انجام شد و در نتیجه این پژوهش‌ها و در راستای تحقق اهداف اسلامی، سازمان‌هایی با هدف تهیه و تدوین استانداردهای حسابداری مربوط به فعالیت نهادهای مالی اسلامی تاسیس شدند. دیدگاه نهادهای مذکور در مورد ایجاد همگرایی در استانداردهای حسابداری به دو دسته تقسیم می‌شود.

دیدگاه نخست، وجود مجموعه‌ای مجزا از استانداردهای حسابداری اسلامی را ضروری می‌داند. بدین لحاظ اعمال استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی را تنها در مواردی که با دین اسلام در تضاد نیستند، مجاز می‌دانند و در صورت وجود شبهه مذهبی و یا خلا رهنمود لازم در این استانداردها، استفاده از استانداردهای حسابداری اسلامی را مجاز می‌دانند. سازمان حسابداری و حسابرسی نهادهای مالی اسلامی با پیروی از این تفکر خود را به عنوان مهمترین نهاد تدوین کننده استانداردهای حسابداری اسلامی معرفی کرده است. بسیاری از کشورهای ارائه‌دهنده خدمات مالی اسلامی و پیرو این دیدگاه نیز از استانداردهای تدوین شده توسط این سازمان در کنار استانداردهای گزارشگری بین‌المللی استفاده می‌کنند. در واقع در این کشورها شاهد همزیستی استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی و استانداردهای حسابداری اسلامی هستیم.

بر اساس دیدگاه دوم، وجود مجموعه‌ای مجزا از استانداردهای اسلامی زمینه را برای بروز تقلب و فرصت‌های آربیتراژی فراهم می‌آورد. طرفداران این دیدگاه راهکار در گنجاندن مساله حسابداری اسلامی در برنامه کاری هیئت استانداردهای حسابداری بین‌المللی می‌دانند. از هیئت استانداردهای حسابداری مالزی و گروه تدوین استانداردهای آسیا-اقیانوسیه، می‌توان به عنوان سردمداران این دیدگاه نام برد. هر دو سازمان مذکور برای ارائه رهنمودهای حسابداری اسلامی و حل چالش‌های این حسابداری به‌وسیله استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی با هیئت استانداردهای حسابداری بین‌المللی همکاری می‌کنند. اما واضح است که طرفداران هر دو دیدگاه در حل مشکلات حسابداری اسلامی و پاسخ به نیازهای استفاده‌کنندگان محصولات مالی اسلامی ناموفق بوده‌اند. با توجه به مطالب پیش گفته به نظر می‌رسد وجود نیرویی هماهنگ‌کننده و پیش رو می‌تواند به حل مشکلات موجود کمک کند و به این مشکلات سامان بخشد. امید است نهادها و مسولان دست اندر کار با اتخاذ ساز و کار لازم و انجام اقدامات مقتضی، از انفعال کنونی فاصله گرفته و جمهوری اسلامی ایران را همانند سایر عرصه‌های جهانی در این زمینه نیز به عنصری تعیین‌کننده و نقش‌آفرین بدل کنند.

*منابع مقاله در دفتر ماهنامه بورس موجود است